

Justitiedepartementet

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

Uppdrag till länsstyrelserna att förbättra tillsynen över och stödet till överförmyndarna

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Skåne, Västra Götalands, Dalarnas, Västernorrlands och Norrbottens län att gemensamt vidta åtgärder för att förbättra tillsynen över och stödet till landets överförmyndare och överförmyndarnämnder.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län ska samordna redovisningen av uppdraget. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 1 september 2017.

Bakgrund

En viktig del i det svenska välfärdssamhället är att de personer som på grund av t.ex. sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning inte kan sköta sina angelägenheter får hjälp med detta. När sådan hjälp inte kan ges på ett mindre ingripande sätt, fyller gode män och förvaltare en viktig funktion som ställföreträdare för den enskilde. Vidare har ensamkommande barn rätt att få en god man förordnad för sig.

Det ska finnas en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd i varje kommun. Överförmyndaren ska utöva tillsyn över ställföreträdarnas verksamhet och rikta anmärkning mot förvaltningen om granskningen visar att det finns brister eller felaktigheter. Överförmyndaren ska även pröva om en ställföreträdare som missköter sig bör entledigas eller om någon annan åtgärd bör vidtas.

Länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Skåne, Västra Götalands, Dalarnas, Västernorrlands och Norrbottens län utövar tillsyn över överförmyndarna. Länsstyrelsernas uppgift är att se till att överförmyndarna kontrollerar att ställföreträdarnas verksamhet sköts på ett korrekt sätt. De ska med råd stödja överförmyndarna i deras verksamhet

och se till att utbildningen av överförmyndarna är tillfredsställande. Till länsstyrelsernas uppgifter hör också att anmäla olämpliga överförmyndare till domstol.

Regeringen och riksdagen har kontinuerligt sett över regelverket och skärpt tillsynen. År 2006 tydliggjordes att kommuner har möjlighet att samverka genom att tillsätta en gemensam överförmyndarnämnd. År 2008 skärptes länsstyrelsernas tillsynsansvar. År 2009 gjordes ändringar i syfte att minska risken för missbruk av den enskildes tillgångar och stärka det allmännas tillsyn. År 2012 koncentrerades tillsynen över överförmyndarna till de nu berörda länsstyrelserna från att tidigare ha varit en uppgift för samtliga 21 länsstyrelser i syfte att effektivisera och stärka rättssäkerheten i verksamheten. År 2015 skärptes kontrollen av att de som förordnas som ställföreträdare är lämpliga för uppdraget och det beslutades att länsstyrelserna ska ta fram statistik över överförmyndarnas verksamhet i syfte att bl.a. förbättra tillsynen.

Justitiekanslern har vid flera tillfällen vid sin granskning av länsstyrelserna pekat på att tillsynen över överförmyndarna inte uppfyller lagens krav i alla delar av landet och att detta inte är acceptabelt. Justitiekanslern har i det sammanhanget framhållit att de skillnader som finns mellan länsstyrelsernas bedömningar av när undantag kan göras från lagens krav på årlig inspektion är så stora att det finns skäl att anta att några länsstyrelser utnyttjar undantagsregeln alltför frekvent. Vid en granskning som Sveriges Television har gjort av länsstyrelsernas samtliga tillsynsrapporter under åren 2012–2015 har det framkommit att stora belopp inte har redovisats till överförmyndarna.

Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson har nyligen träffat företrädare för berörda länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting för en diskussion om de problem som finns när det gäller länsstyrelsernas och överförmyndarnas respektive tillsyn. Vid mötet fanns en samsyn om att åtgärder måste vidtas för att förbättra tillsynen och att vid misstanke om att brott har begåtts ska en polisanmälan göras.

Närmare om uppdraget

Systemet med gode män och förvaltare bygger på att enskilda personer i alla delar av samhället åtar sig ett uppdrag som innebär en viktig insats för en medmänniska. En fungerande tillsyn i hela landet är avgörande för att säkerställa enskildas rättssäkerhet och likabehandling och för att förtroendet för systemet ska kunna upprätthållas. Ett aktivt och effektivt tillsynsarbete kan både kontinuerligt höja kvaliteten i verksamheten och verka preventivt. En fungerande granskning har en brottsavhållande verkan.

De granskningar som har gjorts visar dock på brister i överförmyndarnas och länsstyrelsernas respektive tillsyn som behöver åtgärdas. Med utgångspunkt i den kritik som framförts förutsätter regeringen att kom-

munerna nu ser till att överförmyndarna ges den kompetens och organisation som uppdraget kräver och i övrigt gör de förändringar som är nödvändiga. Länsstyrelserna har för sin del redovisat att det bedrivs arbete för att utveckla och samordna tillsynen över och stödet till överförmyndarna. Det står dock klart att det behöver göras mer.

Länsstyrelserna får mot denna bakgrund i uppdrag att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att få till stånd en kvalitativ, effektiv och enhetlig tillsyn över överförmyndarna.

Länsstyrelsernas tillsyn måste bedrivas i den omfattning regelverket kräver. Det är angeläget att länsstyrelserna tillämpar tillsynsreglerna på ett enhetligt sätt och även i övrigt samordnar tillsynen på ett bättre sätt än vad som sker i dag. I uppdraget ingår också att ta ställning till hur granskningen av överförmyndarna kan utvecklas, t.ex. genom att göra granskningen mer riskbaserad. Länsstyrelserna bör även överväga gemensamma bedömningsgrunder för sin aktgranskning och andra gemensamma riktlinjer och metoder för tillsynsarbetet.

I uppdraget ingår vidare att ta ställning till hur tillsynsarbetet kan få bättre genomslag såväl i det enskilda fallet som generellt och hur en effektiv uppföljning av granskningen kan ske, i syfte att åstadkomma ytterligare förbättringar på de områden där brister uppmärksammas. I det arbetet är det statistiska materialet om överförmyndarverksamheten som är under utveckling en betydelsefull kunskapskälla för den strategiska planeringen. Länsstyrelserna bör överväga hur den statistiken kan användas i tillsynsverksamheten och om den behöver utvecklas i något avseende.

Utöver sin tillsynsuppgift ska länsstyrelserna med råd stödja överförmyndarna i deras verksamhet. Länsstyrelserna ska utveckla kunskapsöverföringen till överförmyndarna och arbeta förebyggande. En sådan kunskapsöverföring kan bidra till att överförmyndarnas handläggning blir mer enhetlig. Länsstyrelserna ska bistå överförmyndarna i frågor om metod- och teknikstöd och verka för att överförmyndarna har den kompetens och organisation som uppdraget kräver.

Förbättringsarbetet behöver inledas omgående och vidtagna och planerade åtgärder ska redovisas samlat till Regeringskansliet senast den 1 september 2017. Om det under uppdragets genomförande uppmärksammas att det finns behov av att justera eller komplettera gällande regler, t.ex. rörande metoder eller sanktioner, för att ytterligare förbättra länsstyrelsernas och överförmyndarnas tillsyn, får länsstyrelserna lämna förslag på sådana ändringar.

Sveriges Kommuner och Landsting har lång och gedigen erfarenhet från överförmyndarverksamheten. För att den ska tas till vara ska uppdraget genomföras i dialog med Sveriges Kommuner och Landsting. Länsstyrel-

serna får under arbetet inhämta upplysningar från andra myndigheter eller organisationer som bedöms vara berörda av uppdraget eller ha erfarenhet av de frågor som uppdraget rör.

På regeringens vägnar

Anders Ygeman

Erik Tiberg

Likalydande till

Länsstyrelsen i Östergötlands län
Länsstyrelsen i Skåne län
Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Länsstyrelsen i Dalarnas län
Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Länsstyrelsen i Norrbottens län

Kopia till

Sveriges Kommuner och Landsting